

Digitaalisia ihmistieteitä tarvitaan

Tieteessä tapahtuu -lehti kertoo nimensä mukaisesti, mitä tieteessä tapahtuu. Ja tieteessä todellakin tapahtuu. Yksi merkittävä uusi käsite ”digitaaliset ihmistieteet” sai viime numerossa ryöpytystä **Jukka Hankamäen** kirjoituksessa, jossa hän käytti metodia ”määrittele ensin mörkö omien mielikuviesi mukaan ja ammu se sitten tykillä alas” (*Tieteessä tapahtuu* 1/2017, 53–56). Yritän oikaista pahimpia väärinkäsityksiä.

Digitaaliset ihmistieteet kulkevat maailmalla *digital humanities* -otsakkeen alla. Suomenkielinen nimitys otettiin käyttöön Suomen Akatemian ohjelmarahoituksen yhteydessä. Digitaalisia menetelmiä on kuitenkin käytetty humanistisilla ja yhteiskuntatieteellisillä aloilla jo pitkään. Kielen tutkimuksessa laajoja korpuksiksi kutsuttavia aineistoja alettiin laatia ja käyttää jo 25 vuotta sitten. Korpustutkimuksen kansainväliseen kärkeen nousi jo 1990-luvulla Helsingin yliopiston VARIENG-tutkimusyksikkö, joka valittiin kaksi kertaa myös Suomen Akatemian huippuyksiköksi.

Olen itse käyttänyt korpuksia venäjän kielen tutkimuksessa kymmenkunta vuotta. Saimme käyttöömmä laajan Integrum-tietokannan ja kehitimme metodin sen hyödyntämiseen. Tältä pohjalta olemme tehneet venäjän kielen rakenteeseen ja sanastoon liittyviä tutkimuksia, joita kukaan aikaisemmin ole pystynyt tekemään ja jotka haastavat kielioppien antaman kuvauksen nykyvenäjältä.

Digitaalisten metodeiden käyttö ei vapauta tutkijaa teorianmuodostukselta ja periaatteelliselta pohdinnalta. Päinvastoin, kun laajojen aineistojen analyysija voidaan tehdä tehokkaammin ja monipuolisemmin, tutkijalla jää enemmän aikaa metodeiden ja teorioiden kehittämiseen. Uudella tavalla tuotettu data haastaa myös pohtimaan aikaisempien teorioiden uskottavuutta. Itsekin olen korpustutkimusten ohella kirjoittanut kielitieteen

metodologiasta. Hiljattain minulta pyydettiin kielen tutkimuksen metodeja ja teorioita käsittelevä luku kirjaan *Language and Dialogue: A Handbook of Key Issues in the Field* (Routledge 2017).

Kun digitaalisten ihmistieteiden apulaisprofessorin kärkeen hakijat pitivät koeluentoja, eräs heistä aloitti luentonsa sanomalla ”*humanities first*”. Toisin sanoen digitaalisia metodeja käytetään palvelemaan humanistista tutkimusta. Samaa korostivat muutkin hakijat. Uudet tiedonhankintametodit helpottavat laajojen materiaalien käsittelyä ja tarjoavat työkaluja erilaisista aineistoista saatujen tietojen yhdistämiseen. Se ei korvaa teoreettista pohdintaa eikä kriittistä data-analyysia.

Hankamäki kiinnittää huomiota digitalisaation varjopuoliin. Toden totta, digitalisaatio on eri muodossaan mullistamassa ihmisten sosiaalista käyttäytymistä, demokratian muotoja, kaupankäynnin kanavia ja mahdollisesti myös ihmisten aivojen toimintaa. Kaikki nämä ilmiöt sisältyvät digitaalisten ihmistieteiden tutkimusagendalle.

Hankamäki toteaa minun hehkuttaneen digitaalisten ihmistieteiden puolesta. Tässä hän on oikeassa. Olen sitä tehnyt – ja aion tehdä jatkossakin.

ARTO MUSTAJOKI

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston professori (emeritus).